

आदिम जमाती विकास योजनेअंतर्गत “Devrai art village-training at Bhamragad” या योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांना मंजूरी देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०१९/प्र.क्र. ५३/का-१९
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
तारीख: २४/०७/२०१९

संदर्भ-

- १.जनजाती कार्य मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र.F.No.११०१५/०१/२०१९-Grants, दि.११/०३/२०१९
- २.आदिवासी विकास विभाग,शासन निर्णय क्र.केंद्रीय-२०१९/प्र.क्र.६३/का.१९,दि.२९.०६.२०१९ व दि.२३.०७.२०१९

प्रस्तावना-

केंद्र शासनाकडून विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत अनुदान , भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत व अदिम जमाती विकास कार्यक्रम या योजनाअंतर्गत राज्य शासनास अनुदान प्रदान होत असते . या योजनाअंतर्गत प्राप्त होणा-या अनुदानासाठी प्रस्ताव सादर करण्याबाबत प्रकल्प अधिकारी ए.आ.वि.प्रकल्प कार्यालय, अशासकीय/सामाजिक /खाजगी संस्था यांना आदिवासी विकास विभागाकडून आवाहन करण्यात आलेले होते. यानुषंगाने प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची सविस्तर छाननी व निवड प्रक्रिया प्रधान सचिव, आदिवासी विकास यांच्या अध्यक्षतेखाली नाविन्यपूर्ण नियोजन व सनियंत्रण कक्ष,वन फोर्ब्स,नं.१,डॉ.व्ही .बी.गांधी मार्ग,फोर्ट,मुंबई या ठिकाणी करण्यात आली. सदर प्रस्तावामध्ये Devrai art village यांचा प्रस्ताव प्राप्त झालेला आहे. प्रस्ताव मुख्यत्वे गडचिरोली जिल्ह्यातील भामरागड प्रकल्प कार्यालया अंतर्गत असणाऱ्या माडिया गोंड जमातीच्या ५० युवक-युवतींना ढोक्रा शिल्प, लाकडापासून शिल्प तयार करणे,बांबू शिल्प व आदिवासी लोकांचे दाग-दागिने बनविण्याबाबत प्रशिक्षण देऊन त्यांना आत्मनिर्भर करणे या बाबत आहे . गडचिरोली जिल्ह्यात भामरागड प्रकल्पांतर्गत मुख्यत्वे माडिया गोंड हि आदिम जमात आढळते .ह्या जमातील लोकांना त्यांच्या क्षेत्राशी निगडीत असणाऱ्या व्यवसायाबाबत प्रशिक्षण दिल्यास त्यांना रोजगाराचा मार्ग तयार होईल व त्यांना समाजाच्या इतर मुख्य प्रवाहाशी जोडण्यास मदत होईल. ह्या दृष्टीकोनातून देवराई आर्ट व्हीलेज यांनी “Devrai art village-training at Bhamragad ” हा रुपये ४५.१६ लाख किमतीचा प्रस्ताव गडचिरोली जिल्ह्यात भामरागड या ठिकाणी राबविण्याबाबत शासनास सादर केला होता.

२ गडचिरोली जिल्ह्यातील भामरागड प्रकल्प कार्यालया अंतर्गत असणाऱ्या माडिया गोंड जमातीच्या ५० युवक-युवतींना ढोक्रा शिल्प, लाकडापासून शिल्प तयार करणे,बांबू शिल्प व आदिवासी लोकांचे दाग-दागिने बनविण्याबाबत प्रशिक्षण देऊन त्यांना आत्मनिर्भर करणे यासाठी देवराई आर्ट व्हीलेज ने सादर केलेल्या “Devrai art village-training at Bhamragad” प्रस्तावास जनजाती कार्य मंत्रालयाने दिनांक १२.०२.२०१९रोजी आयोजित केलेल्या Project Appraisal (Committee PAC) बैठकीमध्ये सदर योजना सन २०१९-२० करिता आदिम जमाती विकास कार्यक्रमांतर्गत राबविण्यासाठी एकूण ४५.१६ लक्ष इतक्या रकमेच्या प्रस्तावास संदर्भादिन पत्र क्र.१ अन्वये मंजूरी दिलेली आहे.केंद्र शासनाकडून प्राप्त झालेला निधी संदर्भाधिन शासन निर्णयान्वये आयुक्त,आदिवासी विकास,नाशिक यांना वितरित करण्यात आलेला आहे.

३. देवराई आर्ट व्हिलेज ही संस्था आदिवासी कला, संस्कृती व उपजीविका या बाबत काम करते. संस्था मुखत्वे हस्तकला बाबत प्रशिक्षण देणे, बनवलेल्या साहित्यांचे विपणन करणे, शिल्पकार तयार करणे या बाबत कामकाज करते. सद्य स्थितीत त्यांच्याकडे ढोक्रा शिल्प ,बांबू हस्तकला, लोखंडी हस्तकला, लाकडी हस्तकला बाबत २० तज्ञ कारागीर आहेत . त्यांनी रॉक ढोक्रा शिल्प व गवत व खडकापासून तयार केलेले शिल्प तयार करून त्याचे पेटंट केलेले आहे. देवराई आर्ट व्हिलेज कडे सद्य स्थितीत देशातील श्रीष्ठी स्कूल ऑफ डिझाईन, बंगरूळ, इंडियन इनस्टीट्यूट ऑफ क्राफ्ट अँड डिझाईन,जयपूर, नॅशनल इनस्टीट्यूट ऑफ डिझाईन यांसारख्या नामवंत संस्थानातील विद्यार्थी इंटर्नशिप साठी येतात. सबब, **या क्षेत्रामध्ये कामाचा दीर्घ अनुभव असलेल्या संस्थेमार्फत आदिम जमाती विकास** कार्यक्रमा अंतर्गत “Devrai art village-training at Bhamragad” हि योजना देवराई आर्ट व्हिलेज या संस्थेमार्फत राबविण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचनांना मंजूरी देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधिन होता.

शासन निर्णय-

गडचिरोली जिल्ह्यातील भामरागड प्रकल्प कार्यालया अंतर्गत असणाऱ्या माडिया गोंड जमातीच्या ५० युवक-युवतींना ढोक्रा शिल्प ,लाकडापासून शिल्प तयार करणे,बांबू शिल्प व आदिवासी लोकांचे दाग-दागिने बनविण्याबाबत प्रशिक्षण देऊन त्यांना आत्मनिर्भर करण्याच्या कार्यक्रमांतर्गत “Devrai art village-training at Bhamragad” ही योजना देवराई आर्ट व्हिलेज व आदिवासी विकास विभाग यांच्यामार्फत संयुक्तपणे राबविण्यासाठी एकुण रु. ४५.१६ लक्ष किंमतीच्या अंमलबजावणी मार्गदर्शक सूचनांना या निर्णयाद्वारे सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट क्रमांक१ नुसार मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

२. सदर योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार वितरीत तरतूदींच्या मर्यादेत योजना राबविण्याबाबत त्वरीत कार्यवाही आयुक्त, आदिवासी विकास ,नाशिक यांनी करावी व त्याचे उपयोगिता प्रमाणपत्र आर्थिक व भौतिक अहवालासह शासनास सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

३. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१९०७२४१७०२२३३२२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(संतोष जाधव)
कार्यासन अधिकारी

प्रत,

- १) मा.मंत्री आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, यांचे खाजगी सचिव ,मंत्रालय,मुंबई
- २) मा.राज्यमंत्री आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई

- ३) प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- ४) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- ५) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे
- ६) सहसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) उपसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास नागपूर.
- ९) प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, भामरागड
- १०) संचालक, देवराई आर्ट व्हिलेज , पाचगणी
- ११) संगणक समन्वयक, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) निवड नस्ती (का.१९) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

आदिम जमाती विकास योजने अंतर्गत मंजूर योजना- सन २०१९-२०

परिशिष्ट-१

(रुपये लाखात)

१	योजनेचे नाव	“Devrai art village-training at Bhamragad”			
२	योजनेचे प्रस्तावित लाभ क्षेत्र	एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालय भामरागड यांचे कार्यक्षेत्र			
३	वित्तीय तरतूद	अ.क्र	वर्ष	योजना	निधी (लक्ष.रु)
		१	२०१९-२०	Devrai art village-training at Bhamragad	४५.९६
४	या योजनेत येणारे खर्चाचे अंदाजपत्रक	एकूण खर्च -रु.४५.९६ लक्ष			
		लाभार्थींची संख्या -५० आदिम जमातीचे लाभार्थी			
		अ. क्र.	बाब	दर (रु)	एकूण खर्च (रु.लक्ष)
		१	कच्चा माल व साहित्य खरेदी अ) ढोक्रा शिल्प साहित्य आ) लाकडी शिल्प साहित्य इ) बांबू शिल्प साहित्य ई) ज्वेलरी साहित्य		७.५० २.५० १.०० १.००
		२	भत्ते/मानधन ५० प्रशिक्षणार्थी मानधन ४ शिक्षकांचे मानधन ४ सहायक शिक्षकांचे मानधन	(०६ महिने करिता) २००० प्रती महिना/ प्रती प्रशिक्षणार्थी १६००० प्रती महिना /कारागीर १०००० प्रती महिना /कारागीर	६.०० ३.८४ २.४०
		३	पायाभूत सुविधा- २ शौचालय (पुरुष आणि महिला), १ स्वच्छतागृह ,पाणी साठविण्याची टाकी ,कच्चा माल ठेवण्यासाठी शेड ,इमारत दुरुस्ती		३.००
४	प्रधान व सहायक शिक्षकांसाठी राहण्याची व्यवस्था (८ कारागीर)	रुपये १५०० प्रती कारागीर प्रती महिना (०६ महिने)	०.७२		

		५	१)जेवणाची व्यवस्था (प्रशिक्षणार्थी , शिक्षक) २)गॅस साहित्य ३) जेवण बनविणाऱ्या आचाऱ्याचे मानधन (रु.९००० प्रती महिना प्रती आचारी)	(०६महिने)	३.१२ ०.५० १.०८
		६	साहित्य पेटी (५० प्रशिक्षणार्थी)		४.००
		७	मेडीकल व इतर खर्च		०.५०
		८	कार्यशाळा शोड खर्च १) ढोक्रा कास्टिंग शोड २) बांबू शोड ३) वूड क्राफ्ट शोड ४) टूबा आर्ट शोड ५) कच्चा माल शोड ६) पोस्ट कास्टिंग शोड		१.५० १.०० १.०० ०.५० २.०० १.५०
		९	प्रशिक्षण करिता विद्यार्थ्यांची निवड, प्रवास खर्च ,शिबीर,जाहिरात व इतर किरकोळ खर्च		०.५०
		१०	एकूण खर्च		४५.१६
		** योजनेच्या अनुषंगाने कोणत्याही प्रकारचा वस्तू व सेवा कर (GST) व इतर कर देण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी करणाऱ्या यंत्रणेची राहिल .			
५	योजना राबवणारी यंत्रणा	प्रकल्प अधिकारी,एकात्मिक आदिवासी प्रकल्प, भामरागड व देवराई आर्ट व्हिलेज संस्था			
६	नियंत्रक अधिकारी	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास ,नागपूर			
७	योजनेचा उद्देश/ हेतु	गडचिरोली जिल्ह्यातील भामरागड प्रकल्प कार्यालया अंतर्गत असणाऱ्या आदिम जमातीच्या ५० युवक-युवतींना ढोक्रा शिल्प ,लाकडापासून शिल्प तयार करणे,बांबू शिल्प व आदिवासी लोकांचे दाग-दागिने बनविण्याबाबत प्रशिक्षण देऊन त्यांना आत्मनिर्भर करणे			

८	<p>योजना अंमलबजावणीची कार्यपध्दती</p>	<p>योजना राबविण्याची कार्यपध्दती खालील प्रमाणे असेल</p> <ol style="list-style-type: none"> १) सदर योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने अंमलबजावणी यंत्रणेस प्रशिक्षणार्थी निवडण्यासाठी प्रकल्प अधिकारी ए.आ.वि.प्रकल्प, भामरागड हे मदत करतील २) अंमलबजावणी यंत्रणा व प्रकल्प अधिकारी हे प्रशिक्षणार्थीची निवड करण्यासाठी वर्तमान पत्रामध्ये सदर योजने बाबत जाहिरात प्रकाशित करतील व अर्ज मागवातील . ३) प्रशिक्षणार्थीची निवड हि प्रकल्प अधिकारी, अंमलबजावणी यंत्रणा व जिल्हाधिकारी गडचिरोली यांचा प्रतिनिधी हे एकत्रितरित्या करतील . ४) प्रशिक्षणार्थीची निवड करताना खालील बाबी विचारात घेण्यात याव्यात <ol style="list-style-type: none"> अ) प्रशिक्षणार्थी हा आदिम जमातीतील असावा (माडिया गोंड, कोलम, कातकरी) आ) वय मर्यादा - १८ ते ४५ वर्ष इ) कलेविषयी आवड असावी ई) कलेमध्ये अनुभव असणाऱ्याना प्राधान्य देण्यात यावे उ) पुरुषांप्रमाणे महिलानाही प्रशिक्षणामध्ये सहभागी करून द्यावे ५) योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने अंमलबजावणी यंत्रणा भामरागड या ठिकाणी प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करून प्रशिक्षण देतील. ६) प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी यंत्रणेची राहिल. ७) अंमलबजावणी यंत्रणा एकूण ५० प्रशिक्षणार्थीना प्रशिक्षण देतील.या मध्ये २० प्रशिक्षणार्थीना ढोक्रा शिल्प प्रशिक्षण ,१० प्रशिक्षणार्थीना बांबू शिल्प प्रशिक्षण,१० प्रशिक्षणार्थीना लाकडी शिल्प प्रशिक्षण व १० प्रशिक्षणार्थीना दाग-दागिने बनविण्याचे प्रशिक्षण देतील . ८) सदर प्रशिक्षणाचा कालावधी हा ६ महिन्यांचा असेल. यामध्ये ३ महिन्यांचे मुलभूत प्रशिक्षण व ३ महिन्यांचे अग्रिम प्रशिक्षण देण्यात येईल. ९) योजनेच्या अनुषंगाने प्रशिक्षणार्थीचे कलेनुसार वेगवेगळे गट तयार करण्यात येतील.
९	<p>योजनेच्या अटी व शर्ती</p>	<ol style="list-style-type: none"> १) योजना विहित वेळेत पूर्ण करण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थेची असेल. २) योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने आऊट सोर्सिंग करण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी यंत्रणेची राहिल . ३) प्रशिक्षणार्थीनी प्रशिक्षण पूर्ण केल्यानंतर त्यांना अंमलबजावणी यंत्रणेमार्फत प्रमाणपत्र देणे बंधनकारक राहिल. ४) योजनेच्या अनुषंगाने अंमलबजावणी यंत्रणेला प्रशिक्षणार्थीची नोंदवही ठेवणे बंधनकारक असेल. जेणेकरून प्रत्येक प्रशिक्षणार्थीनी केलेल्या प्रशिक्षणाच्या नोंदी त्यामध्ये ठेवता येईल.

		<p>५) प्रकल्पामध्ये होणाऱ्या बदलाची पूर्वकल्पना प्रकल्प अधिकारी व सनियंत्रण व मूल्यमापन समितीला देऊन समितीच्या मान्यतेनेच बदल करावा.</p> <p>६) प्रकल्प राबवितांना आवश्यक असणारे प्रशिक्षण/कार्यशाळा व प्रात्यक्षिके संस्थेद्वारे देणे बंधनकारक असेल.</p> <p>७) सदर योजनेच्या प्रगतीबाबतचा प्रगती अहवाल वेळोवेळी शासनास सादर करणे बंधनकारक राहिल .</p> <p>८) अंमलबजावणी करणाऱ्या संस्थेला केलेल्या कामाचा पूर्तता अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक असेल.</p> <p>९) सदर योजनेची अंमलबजावणी करताना चलचित्र (video) व छायाचित्रे काढावीत व योजनेची अंमलबजावणी पूर्ण झाल्यानंतर योजनेचा फलनिष्पत्ती अहवाल शासनास सादर करण्याची जबाबदारी प्रकल्प अधिकारी व अंमल बजावणी यंत्रणा यांची राहिल तसेच लाभार्थ्यांची यादी व Geo-tagged photographs हे www.stcmis.gov.in/smis या वेबसाईट वर अपलोड करण्याची जबाबदारी प्रकल्प अधिकारी यांची राहिल.</p> <p>१०) योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने योजनेच्या प्रगती बाबत माहिती वेळोवेळी CAS पोर्टल वर भरण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी यंत्रणेची असेल.</p>
१०	सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती	<p>योजनेचे सनियंत्रण व मूल्यमापना करीता पुढीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे.</p> <p>१. प्रकल्प अधिकारी, ए.आ.वि. प्रकल्प भामरागड - अध्यक्ष</p> <p>२. जिल्हा अधिकारी, गडचिरोली यांनी नियुक्त केलेला प्रतिनिधी - सदस्य</p> <p>३. संबंधित जिल्हा रोजगार अधिकारी - सदस्य</p> <p>४. शिल्प कलेत तज्ञ असणारा व्यक्ती - निमंत्रित सदस्य</p> <p>५. देवराई आर्ट व्हिलेज , प्रतिनिधी - सदस्य</p> <p>६. सहायक प्रकल्प अधिकारी (विकास), ए.आ.वि. प्र. भामरागड - सदस्य सचिव</p> <p>➤ योजनेच्या अंमल बजावणीच्या अनुषंगाने करण्यात येणारे कार्य व त्याची प्रगती या बाबत अहवाल उपरोक्त समिती शासनास सादर करील.</p> <p>➤ योजनेच्या अनुषंगाने काही बदल करावयाची असल्यास त्यासंबंधी अधिकार उपरोक्त समितीस राखून ठेवले आहे.</p> <p>➤ योजनेची अंमलबजावणी सुरू झाल्यापासून उपरोक्त समितीची बैठक दर २ महीन्यांनी आयोजित करावी व सदर बैठकीमध्ये योजनेच्या प्रगतीचा आढावा घेण्यात याव तसेच योजना अंमलबजावणीमध्ये काही अडचणी असतील तर त्याबाबत आवश्यक कार्यवाही करावी.</p>
११	योजनेची अंमलबजावणीचा कालावधी	शासन निर्णय निर्गमित झाल्यापासून ०६ महिने

१२	निधी वितरणाची कार्य पद्धती	<p>सदर योजनेकरिता निधी वितरणाची कार्यपद्धती खालील प्रकारे निश्चित करण्यात येत आहे.</p> <ol style="list-style-type: none"> १) योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने मंजूर झालेल्या रकमेच्या मर्यादेत खर्च करण्याची जबाबदारी अमलबजावणी यंत्रणेची असेल. योजनेसाठी इतर कोणताही अतिरिक्त निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही याची दक्षता अंमलबजावणी यंत्रणेनी घ्यावी. तथापि, या प्रकल्पासाठी काही तातडीचा खर्च उदभवल्यास प्रस्तावास मंजुरी दिलेल्या बाबींमधील खर्चामध्ये बदल करून प्रस्तावाच्या मंजूर केलेल्या रकमेच्या मर्यादेत सदर खर्चास मंजुरी देण्याचे अधिकार नियंत्रक अधिकाऱ्यांना राहतील २) सदर योजनेचा निधी हा आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्या मार्फत प्रकल्प अधिकारी, ए.आ.वि. प्रकल्प भामरागड यांना वर्ग करण्यात येईल. ३) सदर निधी प्राप्त होताच व प्रशिक्षणार्थीची यादी अंतिम तयार झाल्यानंतर व प्रकल्प अधिकारी ए.आ.वि. प्रकल्प, भामरागड हे अंमलबजावणी यंत्रणेला कार्याचा आदेश देऊन प्रकल्पाच्या सुरुवातीला ५० टक्के निधी वर्ग करतील . ४) सदर निधी प्राप्त होताच व कार्यारंभ आदेश मिळाल्यानंतर अंमलबजावणी यंत्रणा प्रत्यक्षात प्रशिक्षणास सुरुवात करेल . ५) प्रत्यक्ष कार्य सुरु होऊन ०३ महिने झाल्यानंतर व कामाच्या प्रगतीनुसार व मूल्यमापन व सनियंत्रण समितीच्या अहवालानुसार व समाधान कारक शिफारस केल्यानंतर पुढील ३० टक्के निधी वर्ग करण्यात येईल. ६) प्रशिक्षणाचा कालावधी संपल्यानंतर व प्रमाणपत्राचे वाटप झाल्यानंतर मूल्यमापन व सनियंत्रण समितीच्या अहवालानुसार व समाधानकारक शिफारस केल्या नंतर उर्वरित २० टक्के रक्कम अंमलबजावणी यंत्रणेस वितरीत करण्यात येईल. ७) योजनेच्या अनुषंगाने आऊट सोर्सिंग करण्यात येणारे कर्मचारी तसेच प्रशिक्षणार्थीचे मानधन देण्याची संपूर्ण जबाबदारी अंमलबजावणी यंत्रणेची राहिल . ८) योजनेच्या अनुषंगाने झालेल्या खर्चाचा अहवाल वेळोवेळी प्रकल्प अधिकारी ए.आ.वि. प्रकल्प भामरागड यांना सादर करण्याची जबाबदारी अंमलबजावणी यंत्रणेची राहिल .
१३	योजनेची फलनिष्पती	<p>आदिम जमातीच्या ५० युवक-युवतींना ढोक्रा शिल्प ,लाकडापासून शिल्प तयार करणे, बांबू शिल्प व आदिवासी लोकांचे दाग-दागिने बनविण्याबाबत प्रशिक्षित होऊन आत्मनिर्भर होणार</p>